Johannis Godofredi Vogelii,

Juris Utriusqve Candidati,

de

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

VENEFICII,

ſive

HOMICIDII

Per Venenum attentati,

In caſu ubi mors non ipſa ſecuta,

POENA NON CAPITALI

PROBLEMA.

Heroi. In. Toga. Maximo.
Illuſtrisſimo, Atqve. Excellentisſimo. Domino.

DN. GEORGIO. a WERTHERN.

S. R. I. COMITI.

Dynaſtae. In. Beichlingen. Frohndorff. Neuen-heilingen. Kreunitz. &c. &c.

S. REG. MAJ. POLON. ET. SERENISS. ELECT. SAXONIAE.

MINISTRO. STATUS. ET. SENATUS. SANCTIORIS. CONSILIARIO. PRIMO.

CANCELLARIO. GRAVISSIMO.

De. Univerſa. Saxonia. Immortaliter. Merito.

DOMINO. SUO. GRATIOSISSIMO.
VITAM. ET. SALUTEM. PERENNEM.

Illuſtriſſime atqve Excellentiſſime
COMES,
Domine Gratioſiſſime.

IGnoſce, Illuſtriſſime Comes, Tuis qvod graviſſimis, qvae pro Saxonum ſalute confers conſiliis, & qvae Te vix reſpicere ſinunt, intervenire audeam. Praeter enim ſubjectiſſimi animi officium, ad qvod Tantis Viris, qvos meritorum Magnitudo in Supremo Dignitatis Culmine conſtituit, nemo non devincitur, inuſitata Illuſtriſſimae Tuae Domus Gratia, (qvam jam olim fortunae ſuae & Authorem & Praeſidium agnovit, Parens meus pie colendus) impulit me veluti imo rapuit, ut hoc, qvicqvid eſt pagellarum, ſtudii, laboris, ingenii, Illuſtriſſimo Nomini Tuo ſubmiſſe dedicarem, conſecrarem. Accipe igitur, Gratioſisſime Domine, ſerena fronte, hoc obſervantiae, Reverentiae, obſeqviiqve humillimi pignus, atqve τεκμήριον. Accipe, & tantae Parenti ſuo gratiae exhibitae memoria, continuandaeqve fiducia devotisſima adductum, benignitatis Tuae radiis complecti, imo aliqvalem Gratiae partem in eum prolabi patiare. Summum vero, qvod omnia moderatur,

ratur,

ratur, Numen, devota mente veneror, ut Te, Tuamqve Illuſtrisſimam Gentem, Auguſtisſimo Patriae Parenti, cui fidem ingeniiqve ſubtilitatem probaſti, ſalvam, incolumem, ac ſoſpitem tueatur atqve conſervet, omnia, qvae pro Salute Patriae, pro felicitate ſingulorum cogitas, ſuſcipis, agis, ſemper & ubiqve ex ſententia cedant. Et ſic TE, tanqvam terrae Saxonicae lumen atqve columen fulgentisſimum imo Illuſtrisſimum nullo non tempore venerari liceat. Id qvod pia mente fovet atqve precatur

Illuſtriſſimi atqve Excellentiſſimi
Nominis Tui

Dresdae,
d. 7. Decembr.
A. MDCCXV.

Devotiſſimus ac humillimus
Cliens

Joh. Godofr. Vogelius.

PROBLEMA
De
VENEFICII
ſive
HOMICIDII
PER VENENUM ATTENTATI
In caſu ubi mors non ipſa ſecuta
POENA NON CAPITALI.

Optimi hoc eſt, aſſerente invidendae eruditionis Viro, Joh. Volck. Bechmanno, Legislatoris & cujusvis Magiſtratus officium, non tantum bonos tueri, ſed & malos puniri, ſiqvidem qvi his parcit, illis nocere creditur; & nulla unqvam Respublica felix fuit, qvae non adverſus delinqventes extenderit nervos: nullumqve certius interitus Reipubl. proditum extat argumentum, qvam ubi virtuti ſuus negatur honos, delictis poenae non dictantur meritae. Non ſolum, puta, juſtitiae divinae

con-

congruit, ſed & Reipublicae intereſt, ne maleficia, qvae nemini patrocinantur, maneant impunita, ſed ut poenae, qvae aeſtimationes delictorum vocantur, & in emendationem delinqventium, & in terrorem aliorum, & in ſingulorum ſecuritatem conſtituantur. Auferes malum e medio tui, & non parcet oculus tuus ipſe ait Dominus. Imo

- - - - immedicabile vulnus

enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur.

Agnovit hoc Galliarum Rex Ludovicus XII. qvi Chriſtiane ſatis ſilentii rumpit vincula. Principem, inqvit, qvi punire poteſt crimen, & non punit, non minus coram Deo reum eſſe, qvam ſi id ipſe perpetraſſet. Intellexerunt Imperatores Diocletianus & Maximinus, imo Maximilianus oculis excipiens loca ſuppliciis deſtinata exclamat: Salve Sancta Juſtitia, qvia benedictum eſt lignum, per qvod fit juſtitia. Niſi enim, loqvitur Gvevarra, parata erronibus flagra, blaſphemis forcipes, perjuris eqvulei, veneficis ignes, homicidis gladii, furibus patibula, ſeditioſis carcer eſſet, plures in civitate fures & improbi, qvam in ſylvis beſtiae forent. Si tamen qva alia in re, ſane in poenarum irrogatione ſingulari prudentiae & aeqvitatis ſollicitudine eſt opus. Non enim de pecore paſcendo aut bovis corio; Sed de fortuna, ſalute & capite illius, qvi nobiliſſima Dei creatura, creatarum rerum compendium, μικρόκοσμος & inaeſtimabilis reputatur, agitur qvaeriturqve. Cautius itaqve, ut optime monet JCtus in l. perſpiciendum de poen. Judici agendum, ubi de hominis vita periculum imminet, nec durius qvid aut remiſſius conſtituendum, qvam cauſa depoſcit. Omnium ſcil. circumſtantiarum, perſonarum, locorum, temporum,

qva-

qvalitatis, qvantitatis, & eventus ratio habenda venit. Ubicunqve itaqve aeqvum non moderatur Jus, ibi ex pervulgato Juris brocardico: Summum Jus ſaepe ſumma injuria exiſtit. Et qvid mirum? Aeqvitas eſt, docente JCto, aeqvilibrium Juſtitiae, ne rigor juſtitiam ſuperet aut violet, neve nimia levitas eam perdat & obruat: minus tamen delinqvitur in lenitate qvam in rigore: illi mederi licet, huic neqvaqvam: praeſtat accuſatum abſolvere injuſte, qvam injuſte perdere, ſi peccandum in judicio: illud eſt peccatum hoc impietas. Optime Niceta in vita Iſaaci Angeli ſub fin. Vult Deus ut inimiciſſimorum qvoqve ſuppliciis moderationem adhibeamus, & ſemper in conſpectu ſit, qvam lubrica ſit poteſtas noſtra, & qvemadmodum qvis tractarit alios, ita & ipſum divino judicio tractandum eſſe. Impium hinc & publice pernicioſum erat Stoicorum dogma, qvi apud Ciceronem pro L. Muraena ſtatuebant: Sapientem gratia nunqvam moveri, nunqvam cujusqvam delicto ignoſcere, neminem miſericordem eſſe niſi ſtultum & levem: viri non eſſe neqve exorari neqve placari, omnia peccata eſſe paria, omne delictum ſcelus eſſe nefarium, nec minus delinqvere eum, qvi gallum gallinaceum, qvam eum qvi patrem ſuffocarit. At vero tanti non valet perverſa Ethnicorum ſententia, ut aliorum Saniorum, & inprimis Chriſtiana doctrina imbutorum calculum debeat mereri. Aliam nobis imo firmiorem regulam coeleſtis ſacram eſſe jubet Nomotheta. Argumento ſunt divina oracula, & nominatim liber Moyſis, qvi Deuteronomium inſcribitur, ubi poenas delictis commenſurandas eſſe tradit, qvando ait: Pro menſura peccati erit & plagarum modus. Imo diverſo jure ſalutat homicidas, Cainum, Moyſen & Pintham. Qvod & communiter monent

 Cri-

Criminaliſtae, ne modus hic excedatur, & Scytharum inſtar ſuppliciorum crudelitate ſaeviatur, ſecundum effatum Marciani in L. 11. pr. ff. de poen. Unde non ſolum certae ſpecies poenarum mortis jure improbantur, ſed etiam in controverſiam ſaepius vocatum fuit: An conatus in delictis gravioribus, & praeprimis ſi ad ultimum actum perventus, poena capitali ſit afficiendus? Et hic qvidem in varias partes abeunt Dd. qvorum alii id ſimpliciter affirmant, alii demum in atrociſſimis criminibus procedere contendunt, alii vero rem aliter determinant. Paginas horum implere poſſem nominibus, niſi periturae licet chartae parcere ſatius eſſet. Nobis hac vice tantum propoſitum eſt, ex ingenti iſto apparatu eam ſolum decerpere qvaeſtionem: Utrum Veneficium ſive homicidium per venenum attentatum, in caſu ubi mors non ipſa, inſignis tamen laeſio ſecuta, Jure Saxonico potiſſimum Electorali, gladio ultore ſit vindicandum? Anſam huic meditationi haut ita pridem inverſa rubrica edita praebuit diſſertatio, erudita ſatis conſcripta Minerva, imo dignum diſqviſitione ulteriori argumentum, qvin hac vice pro ratione inſtituti proponeretur. Qvamvis vero hicce labor ea potiſſimum ratione, qvod aliqvid ab communi Pragmaticorum ſchola alienum adſerat, parum culpari poſſe videatur, neſcio tamen an apud omnes locum ſibi ſit vindicaturus. Ego ſane libertate de jure philoſophandi fretus, a me hactenus impetrare nondum potui, qvin adductis illis rationibus me ſubſcribam. Qvae cum ita ſint, oleum fortaſſis atqve operam non plane abſqve omni uſuſructu me conſumſiſſe autumo, ſi, pace Viri Celeberrimi (Viros enim ſolide eruditos & prudentes diſſenſione modeſta non offendi bene novimus) in praeſentiarum hanc qvaeſtionem, ſangvinem

homi-

hominis attingentem, accuratiori paululum mentis trutinâ ponderavero, &,qvid juris ac aequi contineat, paucis examinavero. Ut vero aciem noſtram rite inſtituamus, & ordine hic progrediamur, nec alia nos decipiat methodus, nec alienae perturbent qvaeſtiones, viam, qva incedit ipſe, ſeqvi noſtrarum partium erit. Naturali lege, qvae nunc primo ſeſe offert, & lex conſcientiae ab Vinn. nominatur, imo ingenii cauſa a Carneade in dubium vocatur, certam poenam nulli delicto, qvin nec homicidio definitam eſſe, rectiſſime concluditur. Nec enim poterit,inqvit IlluſtrisDn.Thomaſius,Jus naturae determinare ullam poenam, qvia poena, ſi juſta ſit, debet proportionem habere cum delicto, delicta vero infinities variant, etiam ejusdem generis. At qvae talia ſunt, regulis univerſalibus, qvales ſunt dictamina Juris Naturae includi neqveunt. Sunt eqvidem qvi huic juri adſcribunt certas determinatas poenas, ſed ſine cauſa, ſine ratione. Nam qvod afferunt criterium, qvod magnus naturae liber, qvae omittenda qvae facienda ſunt praecipiat, illud non concludere qvis non videt? Svadet eqvidem Jus Naturae delicta eſſe punienda, Sceleratos poena afficiendos, ſed non jubet ut homicidae occidantur, minus conatus poena mortis plectatur. Ponamus vero Jus Connatum definire certam poenam, ut certum eſt non definire, tantum tamen abeſt, ut vel ulli delicto determinet capitalem. Potius Corpus Juris naturalis,cum per alios aeqve modos & ſecuritas civibus praeſtari, & exemplum facineroſis ſtatui, & ſimul delinqvens emendari qveat, ſvadere videtur, ut non morte ſed alia poena delinqventes afficiantur. Aſſentit ſatis in moralitate edoctus Seneca, imo praecipit dictante Lumine rationis, ne qvis pereat ni-

ſi qvem perire etiam pereuntis interſit. Et alibi locorum ita pergit: Poenam, ſi tuto poterit, donet princeps, ſi minus, temperet. Qvod ipſum qvoqve apud Thucididem Diodorus de Mitylenaeis ad Athenienſes dixit, neqve mirum, qvia Principis eſt rimari omnes clementiae occaſiones easqve diligenter recipere. Hinc belluina vox eſt malum fecit ergo malum patiatur. Propter malum enim praeteritum & ſolius expiationis cauſa alicui cruciatus vel mortem inferre communi hominum naturae repugnat. Nemo itaqve prudens, inqvit Seneca, punit qvia peccatum eſt, ſed ne amplius peccetur, revocari enim praeterita non poſſunt, futura tamen prohiberi. Et in hoc aſſerto rerum moralium Scriptores, qvos Sciam, conſentire video. Caveatis tamen, dum qvasdam recenſetis regulas, ne prudentiam politicam cum Jure naturae confundatis. Fieret enim non neceſſaria diſciplinarum confuſio, prout id ſaepe fieri rerum teſtimonia evincunt. Sed accedamus ad Jus divinum poſitivum revelatum, in Sacris qvod continetur pandectis. Famoſiſſima hujus Juris diviſio eſt pro ratione durationis in legem aeternam & temperarias, pro diverſitate vero objectorum in moralem, ceremonialem, & forenſem, qvae triplex lex per tres diſtinctas voces exprimi dicitur: Devt. V. v. 31. VI. v. 1. 20. VII. v. 11. VIII. v. 11. Malach. IV. v. 4. Sed hanc diſtinctionem minus eſſe adaeqvatam, cum permultae leges Codicis divini ad neutrum harum ſpecierum referri poſſint, jam alibi ex inſtituto demonſtratum fuit. Utrum vero dentur leges divinae univerſales & qvidem Sanctiones poenales, a multis haut absqve probabilitate in dubium vocatum fuit. Mihi videntur dari & non dari, prout qvis termino legis, univerſalitatis, poſitivi & obligationis

nis

nis utitur. Ad dignoſcendum vero qvaenam lex ſit univerſalis, qvaenam particularis, haec tria eſſentialia praeſupponunt reqviſita, ſit venia verbo, Naturaliſtae.

1. Ut ſit ante foedus cum Abrahamo, & ſic ante Rempublicam conditam lata.

2. In Novo Teſtamento repetita.

3. Ut ob ejus neglectum gentiles qvoqve puniti fuere. Huc referunt poenam Capitalem homicidis Gen. IX. v. 6. praefinitam, non recte ut putant, Joh. Hennich. Phil. Lud. Hannekenius, Gratianus dictus, Chriſt. Thomaſius aliiqve. Concedunt qvidem, atteſtante B. Beyero, uno ore homicidium ut ſatis atrox crimen eſſe contra jus divinum univerſale, aſt negant imo pernegant, poenam etiam eſſe juris univerſalis. Ipſas hinc non ſolum leges divinas Exod XXI. v. 12. Levit. XXIV. v. 17. Num XXXV. v. 16. ſeqq. Deut. XIX. v. 11. ſeqq. particulares, ab reliqvis populis Judaeos diſtingventes Eſth. III. v. 8. vocant, ſed in univerſali oraculo Geneſ. IX. v. 6. non imperativum ſed futurum poſitum eſſe animadvertunt. Ea vero qvae de ſeptem Noacho datis praeceptis vulgo habentur ſola traditione niti, dicta autem Teſtamenti recentioris Apoc. XIII. v. 10. Matth. XXVI. perperam interpretari augurantur. Qvam ſententiam licet in conflictu accademico, nec non in lectionibus & publice & privatim habitis, ipſe olim graviter propugnavi, meam tamen impraeſentiarum non facio. Optarem potius, qvicqvid etiam contradicas, ut leges forenſes divinae, qvae tuentur atqve interpretantur decalogum, primum ſcil. praeceptum, Exod. XXII. v. 20. Deut. XXXIII. v. 5. ſecundum, Exod. XXII. v. 18. Lev. XX. v. 27. XXIV. v. 15. 16. tertium, Exod. XXXV. v. 2. 3. qvartum, Exod. XXI. v. 15. Lev. XX. v. 9. Deut. XXI.

v. 18.

v.18. qvintum, Exod. XXI. v. 13.18. Deut. XXI. v. 1. ſextum, Exod. XXII. v.16.19. Deut. XXII. v. 20.28. ſeptimum, Exod. XXI. v. 26. XXII. v. 1. & octavum, Deut. XVII. v. 6. XIX. v.16.17. XXII. v.13. imo qvae propter divinam ſuam ſanctitatem, juſtitiam, bonitatem, Rom. VII. v.12. puritatem & certitudinem, Pſalm. XIX. v. 8. haud ſecus conſtringunt hominis vitam qvam ipſe decalogus, (durante enim fine etiam darent τὰ πρὸς τέλος) in viridi adhuc eſſent obſervantia, & unusqvisqve Magiſtratus, cum omnia nobis praeſcripta ſint ad doctrinam Rom. XV. v. 4. 1. ad Timoth. I. v.8. ex hac lege Moyſis ſuum diſceret officium. Ita ſane, cum aeqviorem & ſanctiorem legem, qvam qvalem immutabilis Juſtitia populo dedit ſuo, nemo ſit inventurus, nullus Magiſtratus illa aeqvitatis naturalis ratione, qvae ſangvinem humanum non eſſe vilipendum ſvadet, ne ſcil. homines ſangvine intempeſtivo manus commaculent ſuos, & aeqvitatis regulas convertant in Rhadamanti tribunal per rigorem excedentes, nec ad ipſum eventum & actum reſpicientes immaniores Gentilibus ſe exhibeant, durior exiſtet. Ea vero, qvod lex nos non obliget qva lex, aſſertio nimiam imo miſeram ſubtilitatem ſapit, ac ſi excutias rationes, qvae allegantur, parum ex iis confici, facile intelligimus. Haut vero multum negotii, qvas videre licet, nobis faceſſunt regulae. Eas enim ita comparatas eſſe deprehendimus, ut paucis limitatis, paucis deniqve exceptis, calculum noſtrum ſubjicere poſſimus. Verum enim eſt omne homicidium divino numini maxime eſſe inviſum: Verum etiam eſt lege divina ei ultimum ſupplicium ſtatuere Imperantem hodie juberi, non congruit aſſerere permitti, cum inter praeceptivum & permiſſivum inſignis intercedat differentia, ut taceam

evol-

evolvi contradictionem, ob ea qvae dicta fuere in paragrapho antecedente IX. Aſt minus verum, imo veritati revelatae repugnat: poenam capitis in caſu praeſenti dictari legi divinae eſſe congruum atqve conveniens. Viſo autem per transennam veluti Jure Divino Naturali & Revelato, ordine in diſſertatione obſervato nunc ſeqvitur Jus Civile Romanum tam in ſpecie ſic dictum, qvam Juſtinianeum. Lex Cornelia, cujus Author fuit L. Cornelius Sulla l. 2. §. 32. ff. de O. J. & cujus ſummam recenſet Marcianus in l. 1. ff. ad L. Cornel. de Sicar. generali ſanctione perſeqvitur homicidas, inprimis vero hujus legis capite qvinto qvi venenum necandi cauſa fecerit vel vendiderit, vel habuerit plectitur. Rigor hujus legis, qvo, volente Coccejo, conatus homicidii punitur aeqve ac perfectum ſcelus defendi poteſt pro tempore latae legis Corneliae, qvando Sicarii vix diſcerni poterant ab iis, qvi telis armati incedebant, idemqve periculum civibus imminebat ab utrisqve. Hanc itaqve Leg. Corneliam, aliosqve Juris Civilis textus, ut nihil dicamus de hiſtoria, circa qvam varia eſſent monenda, ſi qvid accederet inſtituto, ad ſtabiliendam diſſertationis aſſertionem in aciem producit Vir Celeberr. qvae tamen hic nec referre nec refutare libet. Largiamur enim Jus Civile in criminibus atrocioribus punire conatum inſtar ſubſecuti eventus! Ponamus veneficium attentatum aeqve ut conſummatum Lege Cornelia aliisqve partim allegatis partim omiſſis plecti! qvam maxime tamen abeſt ut inde firmum pro ſententia veſtra poſſit accedere argumentum, ut potius pro noſtra theſi liceat argumentari: Legem Civilem punire Conatum, Jus Saxonicum potiſſimum Electorale vero eventum. Sunt, qvi riſum nihil curantes, deficientem Juris Saxonici nobis objiciunt

unt

unt texum, hinc patrii juris defectum, cum jus civile in ſubſidium dicatur receptum, ex legibus Romanis ſupplendum eſſe tradunt. Aſt neutrum absqve injuria dicitur de patria noſtra. Non illud, qvia deficiente licet Conſtitutione Provinciali, non tamen deficit Conſvetudo Univerſalis: Non hoc, qvia inſignis eſt aberrandi cauſa, qvod JCti defectum patrii Juris explere volunt per Juris Romani leges, non intelligentes, harum rationes ab illius regulis & rationibus multum diſtare, ideo inepte applicari. Glorientur autem Leguleji, ſe habere intentionem fundatam, qvoties ad legem aliqvam provocant civilem! Reviviſcat in illis bonus ille Raphael Fulgoſius pio erga Jurisprudentiam Romanam zelo ductus! Prodeant ex Accademiis, tanqvam ex Eqvo Trojano, Heroes Juris Uriusqve! Nos hoc aſylum non agnoſcimus, hoc oraculum haut veneramur. Venio nunc ad Jus Canonicum ſive Pontificium, de cujus uſu & Auctoritate per Germaniam haut minores adhuc hodie moveri ſolent lites inter JCtos. Diſſertatio hoc ipſum Jus, qvod & poſt tempora reformationis ſub voce Juris Communis in Receſſibus allegatur, in eadem claſſe Juri Romano junctum praedicat, noſtro tamen judicio, cum huic palmam merito praeripiat, imo illibatam habeat praerogativam, minus recte. Qvid vero de Jure Canonico circa homicidium & Veneficium juſtum, exponit Celeberr. Diſſert. Auctor in §. IV. ubi forte loco Can. 31. qvi verbis: qvam tamen ultra depoſ. &c. maxime repugnat, ad Can. 1. & 2. provocandi mens animusqve fuit. Verum enim vero cum Jus Canonicum non niſi in Cauſis Matrimonialibus, pactorum & emphyteuſeos, bonorum eccleſiaſticorum, piis, teſtamentorum, fideicom-

miſſo-

miſſorum & detractionem qvartae ſpectantium, praeſcriptionum, juramentorum, ordinis Judiciarii, qvibus Rittershuſius addit cauſas uſurarum, antichreſeos & decimarum, haut vero in cauſis criminalibus & poenalibus (licet & hoc fuit remedium Cleri Papalis non exiguum jura principum ſibi vindicandi) obtinere dicatur, his recenſendis diutius immorari ſuperfluum putamus. An vero a Pragmaticis recenſita Juris Pontificii capita in praxi undiqve applicari poſſint & ſoleant, alia & diverſa qvaeſtio eſt, qvam ſalvo aliorum judicio itidem negamus. Sed propius itaqve ad noſtra deveniendum jura, videndumqve qvid apud Noſtrates, qvorum celebre eſt nomen, uſu veniat, qvidqve exinde noſtro caſui ſperandum. Prima vero nunc cura deberet eſſe juris patrii, ſed nec peccabitur, ſi fuerit ultima, & praeceſſerit LLatio Carolina. Nemeſin vero Carolinam qvam maxime nos averſari, erudita monet diſſertatio, eumqve in finem & Artic. CXXX & Art. CLXXIIX verbotenus recenſet. Ut autem qvae dicta melius nobis innoteſcant, non erit de nihilo, ſi ex ipſo rerum Criminalium fonte rem exhauriamus. Tenor vero primi Articuli ita ſeſe habet: Wer jemand durch Gifft oder Venen/ an Leib oder Leben beſchädigt/ iſt es ein Manns-Bild/ der ſoll einem fürgeſatzten Mörder gleich/ mit dem Rad zum Tod geſtrafft werden. &c. Pauciſſimis ut hac vice me expediam, ex Carpzovio aliisqve, qvi hac de re aliqvid monuerunt, probe erit notandum: Verba an Leib oder Leben non disjunctive ſed copulative accipienda eſſe. Particula, inqvit, VEL ponitur pro particula ET: Ut ſenſus ſit eum teneri poena rotae, qvi veneno damnum infert alicujus corpori & vitae, der einen an Leib und Leben beſchä-

 diget/

diget/ adeoqve poena rotae tunc demum obtinet, ſi mors ſecuta ſit. Haec interpretatio legis eo magis recipienda videtur, qvo benignior eſt haec ſententia, qvae in poenalibus ſemper apprehendenda. L. 32. L 42. ff. de poen. Qvod vero ſexus differentiam, cujus rationem habuit Carolus Imperator, obſervari noluit Carpzovius, in eo labitur, fateor, ſed excuſandus tamen eſt. Qvod autem Art. CLXXIIX. concernit, ejus concepta verba ita ſonant: So ſich jemand einer Miſſethat mit etlichen ſcheinlichen Wercken/ die zu Vollbringung derſelben Miſſethat dienſtlich ſeyn mögen/ unterſtehet / und doch an Vollbringung derſelben Miſſethat durch andere Mittel wider ſeinen Willen verhindert wird / ſolcher böſer Wille/ daraus etliche Werck/ als obſtehet / folgen / iſt peinlich zu ſtraffen/ aber in einem Fall härter dann in dem andern/ angeſehen Gelegenheit und Geſtalt der Sachen. Ex hoc commemorato articulo nihil ſane conſeqvitur praeter hoc: Qvod delictum attentatum & qvidem ſi illud atrox criminaliter coerceri debeat. In ſenſu autem ſtricto Judicium Criminale peinlich appellatur, in qvo poena corporis imponitur afflictiva. Sic itaqve ſecundum deducta nec in Jure Carolino diſſertatio inveniet praeſidium, num idem vero in Jure Saxonico & Communi & Electorali expectabit, paucis nunc disqvirendum venit. Jus Saxonum Commune tribus Voluminibus, Land-Recht/ Weich-Bild & Lehn-Recht qvod abſolvitur, ſpeciale vocat diſſertatio, ſibiqve aliud commune hactenus nec nominatum nec viſum fingit. Ego ſane, ſi excipias paucas illas leges, qvae Authoritate Prudentiſſimi Imperatoris Caroli M. in ſcripturam redactae, & qvarum fragmenta ſub titulo Capitularium ex pervetuſto Codice MSS. Palatino in Biblio-

the-

theca Vaticana extante, publici iterum juris fecit Ferdinandus Comes de Furſtenberg, Epiſcopus Paderbornenſis, praeter illud, qvod jamjam ſignificatum dedi, reperire nec potui nec valui. Ante enim, deflectamus pauliſper, Caroli M. tempora Saxones, cum apud eos nullus adhuc eſſet lingvae latinae uſus, nullus Chriſtianae religionis cultus, nullus regni Francici authoritas, moribus magis qvam legibus vixerunt ſuis, imo procul dubio & illos reſpexit, qvod in univerſum de Germanis tulit axioma Tacitus: Apud eos bonos mores plus valuiſſe qvam alibi bonas leges. Egregium hujus gentis ſpeculum exhibet nobis Bothonis Chronicon Brunſvicenſe Picturatum ſub titulo Sachſen Recht, dignum qvod huc aſcribatur: verba haec ſunt: De Saſſen de Leveden ſo redelicken na der ee in der natur, hedden ſe Chriſten weſen, ſe weren ſalich geworden one Schelde, wann dat ſe oeren Schoepper nicht erkandten. Caroli itaqve M. tempore & Authoritate, hic enim teſtante Eginhardo omnium nationum, qvae ſub ejus ditione erant, jura, qvae ſcripta non erant, deſcribi ac literis mandari fecit, prima Saxonum Jura, breviſſima eqvidem, & qvae vix XVIII. Capitulis conſtabant in volumen redacta. Nolebat ſcil. devictae Saxonum genti Francorum obtrudere jura Divus Imperator, ſed leges ex avitis moribus deductas conceſſit non ſolum ſed approbavit qvoqve, qvicqvid etiam de lege Salica diſputent alii. Jus enim Salicum, qvod & Francici imo Svevici titulo venit, Jus velle appellare Saſſonum Commune, abſurdum ſi eſſe dixero, venia dabitur, mitius vocabulum haut invenienti. Sed e diverticulo in viam. Revertamur, puta, ad Jus noſtrum Commune, qvod ſuos Friderici II. Imperatoris, & qvae proxime ſecuta ſunt tempori-

poribus,debet natales. Dictum autem fuerit ſupra, qvod utramqve paginam hic facit. Jus Civile punire Conatum, Jus Saxonicum effectum. Es geſchiehet an Willen noch Worten keine Gewalt/ wann keine That darnach folget/ ita loqvitur Jus Commune c. 39. Lehn-Recht. Qvod ipſum non ſolum agnoſcit Sanctio Carolina Art. adducto 178. ibi Und doch an Vollbringung/ item aber in einem Fall/ & ibi, angeſehen Gelegenheit/ ſed & veneratur conſvetudo noſtrae gentis, de qva potiſſimum ſolliciti ſumus, univerſalis. Reqvirit autem illa in omnibus delictis imo atrociſſimis, niſi lex contrarium diſponit, I. ut delictum revera ſit commiſſum, nam ubi nulla transgreſſio, ibi nulla eſt poena. II. Ut exinde mors per ſe ſit ſecuta, ubi artifici erit in ſua arte credendum. III. Ut praeprimis animo doloſo id ſit factum. Nam cauſa poenae ordinariae eſt dolus non culpa, mitigationis vero defectus intellectus & voluntatis. Dubitabis: an hoc aſſertum in Jure Saxonico procedat communi, & objicies exempli loco textum in Land-Recht lib. II. Art. 13. notatu digniſſimum: Welck Criſtenman ungelovich is/ eder de myt Toverye/ myt Vergiffniſſe/ eder myt Wickene ummegaet/ und des verwunnen werdet/ de ſall man op der hort bernen. Sed bene res habet: modo vocem ummegaet rite explices, neqve contra mentem legis de ſolo conatu, bene vero de aſſumto actu & ſubſecuto eventu intelligas. Semper enim id Legislator praeſumitur voluiſſe, qvod eſt aeqvius & benignius. Et aeqvitas in dubio potiſſimum praeferenda rigori & ſubtilitati legis. Imo jura omni tempore proniora ſunt ad abſolvendum qvam ad condemnandum. Accedit qvod haec Sanctio ſit poenalis, adeoqve ſtricte interpretanda, plus enim a Legislatore conſtitutum non apparet.

paret. Excipis, & per verba: Welck Chriſtenman myt Vergiffniſſe ummegaet/ non ſolas incantationes magicas, id qvod Carpzovio arridet, ſed ipſum etiam veneni dati crimen intelligendum eſſe tradis. Reſpondeo: arcem cauſae petis, ſed conatu fruſtraneo, qvi exinde de poena capitali Veneficio, ſeu potius homicidio per venenum attentato, infligenda ſomnias. In eo tamen cum Carpzovio ſentire non poſſum, qvi allegata verba pro explicativis praecedentium, nempe pro Synonymo incantationis magicae accipit. Urges amplius praejudicia apud nonnullos Pragmaticorum obvia, noſtraeqve, ut colligis, ſententiae repugnantia. Heic vero, qvid reſpondere debeat, non eſt anxie qvaerendum. Uti enim illa ex Jovis tabulis teſtes non ſunt, ita horum tradita, ut taceam ea omnia de Veneficio abſoluto non attentato loqvi, Delphis nobis reſponſa haut ducimus. Non enim exemplis ſed legibus ſtandum. Neqve qvid pronunciatum, ſed qvo jure qvid ſit, qvam maxime attendere oporteat. Novi qvid regerant alii, ſed jam ab aliis eſt reſponſum, nec fert praeſens diſcurſus ut illis refutandis immorer. Haec dicta ſufficiant de Jure Saxonum Communi, reſtat ut de Electorali nunc tandem qvaedam ediſſeramus. Hoc itaqve Jure non puniri affectum neqve conatum, ſive attentatum Veneficii poena ordinaria, niſi ſeqvatur effectus, ſupra jam dictum fuit, & jam paulo amplius dicetur. Innotuit ſcil. uſui fori Saxonici, cum Conſtitutio deficeret Provincialis, illud vulgatum, imo Tyronibus notum, brocardicum: Ius Civile punire Conatum Ius Saxonicum eventum. Qvam regulam forum Saxonicum non nudius tertius excogitavit, ſed ab ipſa aeqvitate hauſtam recipiendo ſuam fecit. Aeqvitas vero poſtulat, ne ulterius

pro-

progrediatur poena, qvam delictum depoſcat. Ut enim Medicus, inqvit Illuſtris Dn. Thomaſius, operam dare debet, ne medicamenta leviora morbo ſint, nec ſumme etiam acria, qvae vitam ducunt in periculum, ita & princeps ſtudere debet, ut poenae non ſint mitiores, neqve etiam ſaevae nimis. Abutitur hinc Magiſtratus gladio Juſtitiae qvem geſtat, ſi immemor miſericordiae, clementiae, & aeqvitatis, ſolum obſervet rigorem. Sine enim miſericordia Juſtitia eſt crudelitas, ſine Juſtitia miſericordia eſt fatuitas. Mirari, ais, qvid de aeqvitate nuger, cum ſecundum Prudentiam Politicam poena non tantum ex delicto, ſed etiam ex utilitate publica ſit aeſtimanda. Reſpondeo: Utilitatem Publicam rigorem juris non ſemper exigi, neqve in dubio eundem praeſumendum eſſe. Accedit qvod ille minus offendat Rempublicam, qvi alteri venenum, citra tamen eventum mortis porrigit, qvam qvi eundem eventualiter occidit. Dicis: annon hac ratione via ſternitur delictis? Annon peſſimi homines peccabunt liberius, aliosqve reddent miſerrimos? Sed reſpondeo: times ubi nihil timendum eſt. Licet enim Jure Saxonico Electorali ob deficientem cauſam ſeu ipſum Veneficium, qvod in actuali hominis internecione conſiſtit, poena ceſſat ordinaria; Non tamen plane is, qvi conatum ad actum traducere neqvivit, impunitus dimittitur. Praeveniam Te qvaeſiturum: Qvam ergo poenam ille ſentiet? reſpondendo: pro ratione attentati, qvicqvid etiam contradicat illud Paradoxon Stoicorum, vel poena fuſtigationis, vel relegationis vel alia coercetur. Sed nondum omnis difficultas eſt ſublata. Etenim obſtare videntur Conſtitutiones Electorales Provinciales & III. & XVIII. Part. IV. qvarum altera de poena paricidii (legem Civilem de parricid. abeſt

haec

haec vox in l.6.Cod.Theod.habetur tamen in l.6.Cod.Theod.de Indulg.cr. Pompejus cognomento Magnus Princeps & Ter Conſul A. U. C. non uti molitur diſſertatio DCCI. ſed atteſtante Hub. Giphonio DCCII. tulit) altera vero de infectione paſcuorum per venenum ex profeſſo agit. Qvid ergo dicemus? Tentabimus an ex hoc Labyrintho qvoqve evadere poſſimus, ſi percepto earum tenore ab omni difficultate liberemus. Prima ita ſeſe effert: Da es ſich hinführo begebe/ daß die Eltern ihre Kinder / oder die Kinder ihre Eltern/ oder aber auch die Eheleute eines das andere böߨlich thäten ermorden/ oder umbringen/ es geſchehe mit Gifft oder in andere Wege/ ſo ſoll der Thäter/ da die Gelegenheit des Waſſers der Oerther verhanden/ in einen Sack ſamt einem Hunde und Affen / oder an ſtatt deſſelbigen einer Katzen/ Hahnen/ auch einer Schlangen geſtecket/ ins Waſſer geworffen und erträncket werden. Würde aber die Gelegenheit des Waſſers der Oerther nicht verhanden ſeyn/ ſoll ſolcher Miſſethäter mit dem Rade vom Leben zum Tode gerichtet und geſtraffet werden. Altera vero hunc in modum ſe explicat: Diejenigen/ ſo die Weyde vergifften / ſollen nach Sächſiſchen Rechten mit dem Feuer geſtrafft werden/ welches verſtanden werden ſoll/ wenn Schade darauff erfolgt/ da aber kein Schade geſchehen / ſoll diߨfalls eine willkührliche Straffe/ als zeitige und ewige Verweiſung mit Staupen-Schlägen/ erkannt und geſprochen werden. Facta itaqve oculari inſpectione nulla harum noſtram contra militat theſin, bene vero eam fundat atqve defendit verbis: Da aber kein Schade &c. Res haec notior eſt qvam ut exigat probationem. Qvo vero noſtrae ſententiae majorem afferamus lucem, ita cum Carpzovio ratiocinari juvabit.. Si in venenatione paſcuorum, ceu crimine graviori, cui poena ignis eſt praeſcripta, conatus ultimo ſupplicio (qvod mortem interpretamur l. 23. ff. de poen.) puniendus non

 eſt,

eſt, multo minus pro conatu veneficii mortis ſupplicium irrogari debet. Illuſtrat hocce πολυθρύλλητον, qvod nullibi contrariae praxeos reperire liceat exemplum. Probat conſvetudo Saxonica, qvam generalem eſſe, & nulla indigere probatione docent Dicaſteria & Collegia Saxonica. Confirmat immenſum pro conſvetudine hac univerſali ſtantium agmen, & Authorum Myriades, qvos incondito numero allegant, Jul. Clarus, Proſp. Farinac. B. Carpzovius aliiqve. Idqve magis adhuc, ubi neqve ex divinae veritatis oraculis, qvae ſcriptura ſacra complectitur, neqve ex jure Saſſonum nobis aliqvid adverſum & oppoſitum afferri poteſt. Cui Conſvetudini Generali, qvam totum obſervare mundum tradunt Jul. Clar. Schneidew. Nicol. Reuſ. Zieriz. aliiqve, Dnn. Scabini Electorales in reſpondendo ante innumeros annos ſe conformarunt, imo caſu veneficii attentati oblato ſententiam teſte Carpz. ita conceperunt: Ob nun wohl in des H. Römiſchen Reichs peinlicher Hals-Gerichts-Ordnung verſehen/ wer jemand durch Gifft oder venen an Leib oder Leben beſchädigt/ daß derſelbe am Leben mit Unterſcheid/ wie daſelbſt gemeldet/ geſtrafft werden ſoll; Dieweil aber dennoch der effect, darum ſie ihnen ſolchen Gifft beybracht/ als nemlichen der Tod ihres Ehemannes/ nicht erfolget/ und aber durch eine allgemeine Gewohnheit eingeführet worden/ daß der böſe Fürſatz/ ja auch der angemaßte Fleiß eine Mißhandlung zu begehen/ ſo doch ins Werck nicht gerichtet/ einer vollbrachten Ubelthat gleich nicht zu ſtraffen/ ſo mag auch obbemeldte Weibes-Perſon/ von wegen der unterſtandenen/ und doch nicht vollbrachten Entleibung ihres Ehe-Mañes am Leben nicht geſtraffet werden; Sie wird aber gleichwol dieſer und anderer ihrer Verbrechung wegen billich zur Staupe geſchlagen/ und darüber auch mit ewiger Verweiſung in Straff genommen. V. R. W. Atqve ita, qvantum potuit, & per in-

genii

genii tenuitatem licuit, evidenter demonſtratum eſſe judicamus, ſtare immotam perpetuo, atqve inconcuſſam veritatem hujus noſtrae theſeos. **Veneficio ſive homicidio per venenum attentato, in caſu ubi mors non ipſa, inſignis tamen Laeſio,** (ut furor, paralyſis, vel alius morbus ſonticus) **ſecuta fuit, poenam capitalem in foro Saxonico Electorali neqvaqvam dictandam eſſe.** Ulterius, fatemur, ampliſſimo huic argumento immorari poſſemus, &, propter dignitatem imo neceſſitatem illius deberemus etiam: arguendo ſententiae negativae philoſophemata, declarando uberius propoſita dogmata, & alia non minus clara, circa hoc argumentum delibando. Sed cum temporis anguſtia excludamur, &, ut extra limites judicium noſtrum extendamus, vereamur, imo nobismet ipſis invitis charta creſcat, merito hic filum abrumpimus, reliqva vero Tractatui ante biennium vel qvod excurrit ſignificato, & qvem nunc propediem edere curabimus, ſi Deus & fortuna ita volet, reſervamus. De caetero, cum vix dubitandum videtur, qvin hodie ultimum ſupplicium ſaepius largius, qvam regulae aeqvitatis & Juſtitia divina permittunt, diſpenſetur, haud ſtatuatur, caveant ſibi ſummi qviqve Magiſtratus, qvi non ſuum ſed Dei judicium exercent, ejusqve miniſtri ſunt, Rom. XIII. ne aliqvando illud fulmen ſentiant divinum 1. Reg. XX. v. 42. Qvia dimiſiſti virum, qvem ego occidere juſſeram, anima tua erit loco illius.

lius. Certe enim non eſt charitatis, ſed potius crudelitatis, gladio Juſtitiae, & qvidem in eis delictis, qvibus lege divina univerſali poena praeciſe imponitur, a Deo conceſſo, contra facineroſos & ſceleratos homines nolle uti, Deoqve ſacrificium offerri. Exeat hinc, concludente Celeberr. JCto, cujus verba pro confirmatione praeſentis aſſerti verbotenus huc transſcribere, qvam mutilate allegare malimus, exeat, inqvam, injuſta miſericordia, qvae parcendo lupis, mactat oves! & indulgendo reis univerſos ad prolapſionis provocat contagium! c. eſt inhibendum. De Cohabit. Cleric. & Mulier. c. eſt juſta 23. q. 4. Exulet intempeſtiva lenitas, qvae trucidat foventes! 1. Samuel. XX. v. 41. & XXIV. v. 12. indignentur canones! inſurgant leges! armentur jura gladio ultore! L. 31. C. ad L. Jul. de adult. Divellatur homicida ab altari! Gen. IX. v. 6. Exod. XXI. v. 14. Et, qvod fecit, ſemper expectet! L. 3. C. de Epiſc. Audient. Interim, ne aliqvando plura in Judiciis latrocinia, qvam in ſylvis reperiantur, adſit

Regula peccatis, qvae poenas irroget aeqvas.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE